

Europejskie Dni Dziedzictwa

www.edd2011.pl

10 - 11 i 17 - 18 września

Piątek | 2 WRZEŚNIA 2011

Dodatek specjalny

Korzenie państwa

W centrum Wielkopolski, na terytorium głównego obszaru plemiennego Polan, ponad 1000 lat temu wybudowano jedną z ważniejszych ówczesnych fortyfikacji - gród na Ostrowie Lednickim. To właśnie z nim łączą się znaczenie i rola przydane Lednicy przez Mieszka I i Bolesława Chrobrego. W latach 960 - 1038 Ostrów Lednicki był jednym z najważniejszych ośrodków władzy państwa piastowskiego oraz jednym z pierwszych chrześcijańskich centrów monarchii - miejscem chrztów i wiecznego spoczynku ważnych wówczas osób, a także znaczącym centrum militarnym i rolniczym.

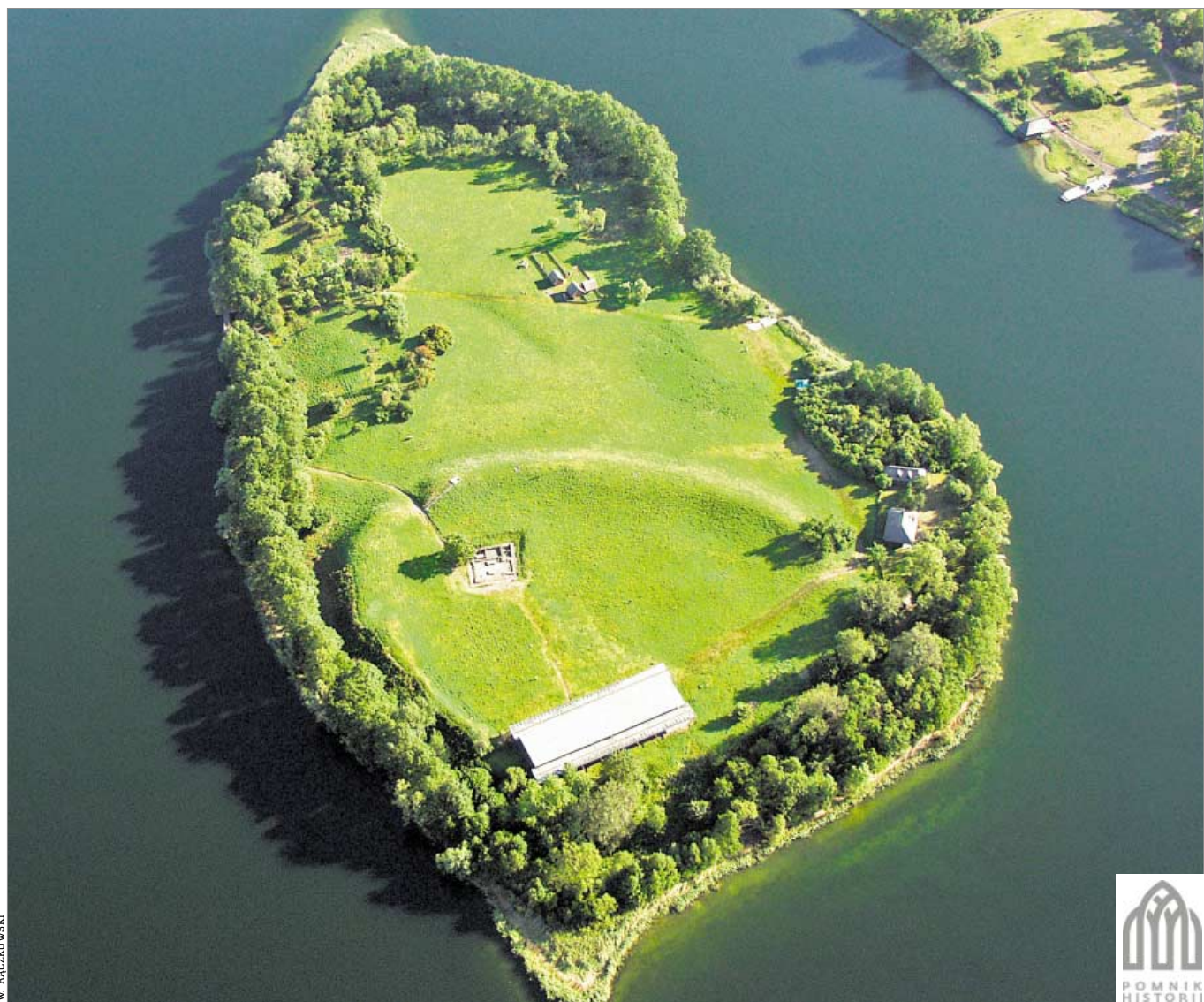
Bogata historia tego miejsca odkrywa przed nami korzenie naszej państwowości, a tym samym tradycję, kulturę i wkład Polski w europejskie dziedzictwo kulturowe. „Kamienie milowe” - tegoroczne hasło Europejskich Dni Dziedzictwa 2011 w Polsce, ma zwrócić uwagę na wkład Rzeczypospolitej w rozwój Europy. Dlatego to właśnie Ostrów Lednicki został wybrany na uroczyste otwarcie 19. już edycji Europejskich Dni Dziedzictwa w Polsce. Rangę tego miejsca podkreśla również fakt, iż prezydent Rzeczypospolitej Polskiej ustanowił wyspę Ostrów Lednicki pomnikiem historii. Status ten przyznawany jest bowiem zabytkom o szczególnej, najwyższej wartości historycznej, naukowej i artystycznej, utrwalonym w powszechnej świadomości i mającym duże znaczenie dla dziedzictwa kulturowego Polski.

Ten najlepiej zachowany i jeden z najstarszych rezydencjonalnych kompleksów architektonicznych w Polsce, z ponadtysiącletnią tradycją, 10 i 11 września stanie się miejscem poszukiwania i odkrywania wspólnych korzeni, dziedzictwa polskiego i historii w kontekście europejskiego dorobku kulturowego.

Historia lednickiego grodu Mieszka I to doskonały przykład odzwierciedlający skomplikowane średniowieczne dzieje stanowiące istotny wkład nie tylko w budowę przyszłego państwa polskiego, ale także w rozwój polityczno-gospodarczy Starego Kontynentu. Grecy dali Europie sztukę i filozofię, ale także logikę, retorykę, architekturę. Rzymianie stworzyli podwaliny prawa, ideę cesarstwa i uniwersalny język wieków średnich - łacinę. Chrześcijaństwo natomiast wyposażyło Europę we własną religię, etykę oraz koncepcję człowieka. Polska, przyjmując chrzest, została włączona w europejski krąg kulturowy umożliwiający partnerstwo w zakresie wzajemnych wpływów cywilizacyjnych, dodając tym samym cegiełkę do dalszego rozwoju historii i myśli późniejszej nowoczesnej Europy. To właśnie w Ostrowie Lednickim odnajdujemy przedmioty kultury chrześcijańskiej i militaria świadczące o dawnej świetności tego miejsca.

Podobnie jak inne państwa europejskie również Polska ma swoje wydarzenia, twórców, historie i miejsca, które budują tożsamość, a także poczucie przynależności. Jednym z takich miejsc jest bez wątpienia Ostrów Lednicki, na którym kształtowały się stosunki gospodarcze i kulturowe dające początek rozwojowi państwa polskiego na politycznej i kulturowej mapie Europy. Ostrów Lednicki, obok zjazdu gnieźnieńskiego, Rzeczypospolitej Obojga Narodów, konfederacji warszawskiej, odsieczy wiedeńskiej czy Konstytucji 3 maja, jest naszym kamieniem milowym w budowie współczesnej Europy.

-Janusz Górecki

W. RACZKOWSKI

• Ostrów Lednicki

POMNIK HISTORII

Kamienie milowe

Cwierz miliona uczestników i 2 tysiące imprez - rozpoczyna się kolejna edycja Europejskich Dni Dziedzictwa w Polsce i na całym kontynencie. Dla nas tym ważniejsza, że przypada na okres polskiej prezydentury w Radzie Unii Europejskiej. Dlatego też Narodowy Instytut Dziedzictwa (d. Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków), który od lat pełni funkcję ogólnopolskiego koordynatora EDD, zaproponował temat przewodni, pozwalający przypomnieć ludzi i wydarzenia, które wywarły wpływ na historię Europy i świata.

Tegoroczny temat EDD w Polsce, które odbywać się będą w drugi i trzeci weekend września (10 - 11 i 17 - 18 września), brzmi „Kamienie milowe”, a ogólnopolska inauguracja obchodów odbędzie się na Ostrowie Lednickim - jednym z pomników historii. Wyspę wybrano nieprzypadkowo - tam zbudowano jeden z najważniejszych grodów piastowskiego państwa i tam powstało jedno z pierwszych chrześcijańskich centrów monarchii.

W tym roku w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa NID oraz organizatorzy poszczególnych wydarzeń przypomną najważniejsze kamienie milowe naszej historii, takie jak zjazd gnieźnieński, odsiecz wiedeńska czy Konstytucja 3 maja. W ten sposób chcą przedstawić nasz wkład w budowę współczesnej Europy. To jednak nie wszystko. Jak mówi dyrektor NID Paulina Florjanowicz, każda, nawet najmniejsza, miejscowość może wyeksponować zabytek, tradycję lub wydarzenie lokalne, które zmieniło bieg historii w dużo szerszej perspektywie.

Zwiedzający w całej Polsce - a organizatorzy programu kierują go przede wszystkim do tych, którzy chcą poznać historię i tradycję własnej okolicy - będą mogli wybierać wśród ogromu imprez. Są wśród nich wydarzenia tak wyjątkowe jak podziwianie przywileju lokacyjnego Torunia z 1233 r. Tymczasem Lublin przypomni pierwszą w Polsce fabrykę samolotów, Kraków postanowił odkryć na nowo Nową Hutę, Warszawa udostępni wojskową część cytadeli, na Dolnym Śląsku, Złotoryja świętować będzie 800-lecie nadania

praw miejskich, a na Pomorzu, nad Zatoką Pucką będzie można poznać osadę łowców fok w Rzucewie sprzed wielu tysięcy lat. Kamienie milowe to też wiekopomne dokonania pojedynczych osób: Podkarpacie przywoła postać Ignacego Łukasiewicza - wynalazcy lampy naftowej, Olsztyn będzie można zwiedzić śladami wielkiego architekta Ericha Mendelsohna, a Śląsk przypomni m.in. Marię Goepert-Mayer, drugą kobietę na świecie, po Marii Skłodowskiej-Curie, wyróżnioną Nagrodą Nobla z fizyki.

- EDD są dobrą okazją do uwypuklenia roli zabytków, które kryją wiele wieków państwa polskiego. Dla nas są możliwością przypomnienia naszego skomplikowanego dziedzictwa - mówi Piotr Zuchowski, sekretarz stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, generalny konserwator zabytków.

- Świadomość własnych korzeni, własnej historii buduje kapitał społeczny, poczucie wspólnoty - przekonuje Paulina Florjanowicz. - A żyta wspólnota jest bardziej przedsiębiorcza, ma siłę, by rozwijać swój region. -ab

Historie miejsc, w których mieszkamy

PIOTR GUZIK

ROZMOWA | Piotr Żuchowski, sekretarz stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, generalny konserwator zabytków

cie i naszą tożsamość. Tego typu impreza to dobra okazja, by powiedzieć, dlaczego ochrona zabytków jest tak ważna, dlaczego warto doceniać to, co ocalało, i o to dbać.

Poprzednie lata pokazują, jak samorządy się mobilizują, by zaprezentować najcenniejsze obiekty w regionie.

Z wielką radością stwierdzam, że coraz więcej samorządów dostrzega historyczne obiekty, chce je eksponować, chwalić się nimi. Rozumie, że zabytek to dobro, które można wykorzystać na korzyść regionu. EDD dają okazję do przypomnienia naszego skomplikowanego dziedzictwa. Tegoroczne dni

odbywają się pod hasłem „Kamienie milowe” i pokazują najważniejsze dla Polski wydarzenia. Zapewne każdy region takie swoje kamienie milowe ma, tylko trzeba je dostrzec i nazwać, po prostu opowiedzieć o nich.

EDD wielu ludziom posłużą do tego, żeby odkryć nowe miejsca. Czy mamy jakieś nieznanne lub zapomniane perełki architektury?

Im więcej zabytków będziemy znali, tym mądrzej okiem na nie spojrzemy. Jest wiele miejsc, które warto obejrzeć. Ja jestem zauroczony zamkiem biskupów warmińskich w Lidzbarku Warmińskim. To wyjątkowa budowla z doskonałe zacho-

wanymi wnętrzami. To też doskonały przykład, jak łączyć zabytki ze współczesnością. Na przedzamczu powstało tam centrum hotelowo-konferencyjne, z należytym zachowaniem wartości historycznych architektury.

Mieszkańcy regionów nie zawsze doceniają to, co mają, nie zawsze też są świadomi, co kryje ich okolica.

To prawda. To dla nas zwyczajnie. Żałuję, że odeszliśmy od przewodników pokazujących, jakie atrakcje czekają na szlakach. W Europie turystyka odnosi największy sukces tam, gdzie jasno wytyczone szlaki wiodą od zabytku do zabytku. Niektóre regiony w

Polsce już tworzą takie szlaki. Musimy mądrze włączać zabytki w przemysł turystyczny.

W jaki sposób Ministerstwo Kultury włącza się w organizację i promocję Dni Dziedzictwa?

Koordinujemy ogólnopolskie wydarzenia. Narodowy Instytut Dziedzictwa podległy Ministerstwu Kultury w każdym województwie ma swoje oddziały terenowe, które pomagają m.in. w przygotowaniu EDD. Nasze pomysły przekazujemy oddziałom, a te realizują je w porozumieniu z samorządami. Jednym z celów EDD jest promowanie gospodarki zabytków, bo to na nich spoczywa troska o ich stan i popularyzacja wiedzy o nich.

Czy w programie tegorocznych dni znalazł już pan coś dla siebie?

Dużo będzie się działo na Ostrowie Lednickim: piknik historyczny organizowany pod hasłem „W lednickim grodzie księcia Mieszka – życie codzienne grodu piastowskiego”. Warto to zobaczyć, a przy okazji poznać historię tego miejsca. Namawiam, by każdy wybrał sobie jakiś zabytek w okolicy i prześledził jego historię. Tego typu imprezy mają sens, jeśli ludzie chętnie w nich uczestniczą i chcą pogłębiać swoją wiedzę.

Czego pan się spodziewa po tegorocznej edycji?

Chodzi nam o to, by najpierw zainteresować, a gdy to się uda, próbować edukować. Chciałbym, byśmy zawsze pamiętali, jak istotna jest przeszłość, i postrzegali zabytki w naszym otoczeniu jako coś atrakcyjnego.

—rozmawiała Agnieszka Usiarczyk

Tysiące imprez w dwa weekendy

ROZMOWA | Paulina Florjanowicz, dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa

Europejskie Dni Dziedzictwa 2011, czyli co?

PAULINA FLORJANOWICZ: Europejskie Dni Dziedzictwa, najstarszy i największy ogólnoeuropejski projekt na rzecz edukacji o dziedzictwie, to szansa dla lokalnych społeczności na umocnienie swojej tożsamości. Dla nas to szansa, żeby świadomość społeczna wartości dziedzictwa wzrosła. W Polsce EDD obchodzimy po raz 19.

To znaczy, że ta świadomość jest mała?

W porównaniu z mieszkańcami Europy Zachodniej rola, jaką dziedzictwo odgrywa w naszym życiu, jest niewystarczająca. Dotyczy to szczególnie terenów, które w granicach Polski znalazły się po II wojnie. Nie doceniamy potencjału tkwiącego w historii i dziedzictwie. Lata zaniechań w nauczaniu historii dają o sobie znać.

Większa wiedza o historii własnego regionu przekłada się na lepszy stan zabytków?

Tak, ale większa świadomość to przede wszystkim silniejsze więzy społeczne. Świadomość własnych korzeni, własnej historii buduje kapitał społeczny, poczucie wspólnoty. A żyjąca wspólnota jest bardziej przedsiębiorcza, ma chęć, by zmieniać swój re-

gion i chronić swoje środowisko. W tym sensie więc świadomość wartości dziedzictwa wpływa na stan zachowania zabytków.

A jakby pani ten stan dziś określiła?

Jeśli mówimy o różnorodności naszego dziedzictwa, jego bogactwie, trudno je przecenić. Mimo bardzo skomplikowanej historii ostatnich 200 lat na terenach współczesnej Polski zachowały się setki unikalnych zabytków – oczywiście w bardzo różnym stanie. Czasem są rewitalizowane, ale nie zawsze fachowo i nie zawsze zgodnie z zasadami konserwacji zabytków – z powodu niewiedzy, braku funduszy.

Czy dziedzictwo to tylko zabytki materialne?

Nie. Dlatego w nazwie naszego programu mowa jest o dziedzictwie właśnie, a nie o zabytkach. Stąd też między innymi niedawna zmiana nazwy naszej instytucji z Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków na Narodowy Instytut Dziedzictwa. Dziedzictwo to szersze pojęcie, pozwala zrozumieć historyczny, społeczny i emocjonalny kontekst funkcjonowania zabytku, a tym samym dostrzec potrzebę i konieczność jego ochrony. Ponadto od tego roku minister kultury i dziedzictwa narodo-

DANUTA MATYLOCH

wego rozszerzył nasze kompetencje o problematykę ochrony dziedzictwa niematerialnego.

A co to znaczy?

W największym skrócie: dziedzictwo niematerialne to tradycja, idee, które budują naszą zbiorową pamięć. To właśnie dziedzictwo niematerialne tworzy naszą tożsamość i pobudza nas do jej materialnego wyrażania. Zajmujemy się więc ochroną zabytków i ochroną tradycji oraz całej przestrzeni wokół nich, czyli krajobrazem kulturowym.

Na czym polega specyfika polskich EDD?

Ta specyfika jest widoczna już od kilku lat. W Europie program koncentruje się wokół odwiedzania zabytkowych obiektów na co dzień niedostępnych. W Polsce uzupełniliśmy tę formułę o aspekt edukacyjny. Polacy za mało wiedzą o swoim dziedzictwie i nie zainteresowaliby

się samym zwiedzaniem. Proponujemy więc wykłady, wystawy, wycieczki z przewodnikami, warsztaty i konkursy.

Kto przygotowuje EDD w Polsce?

Wszyscy. Kiedyś ciężar organizacji inauguracji EDD spoczywał głównie na nas, teraz każdy region, każda lokalna organizacja przygotowują we własnym zakresie imprezy w ramach EDD. My czuwamy nad całością, współpracujemy z koordynatorami regionalnymi, urzędami marszałkowskimi i instytucjami samorządowymi oraz promujemy wydarzenie w całym kraju. To gigantyczne przedsięwzięcie. Każdego roku odbywa się około dwóch tysięcy imprez w ciągu dwóch weekendów. Lokalne imprezy przygotowują samorządy, ośrodki kultury, kościoły, organizacje społeczne, a nawet osoby prywatne: pasjonaci, wolontariusze. Ważne jest to, że ludzie, którzy mieszkają w

poszczególnych regionach, mogą pokazać to, co dla nich najcenniejsze.

Co roku inny jest temat przewodni. Jaki tym razem?

W tym roku temat ogólnopolski brzmi „Kamienie milowe”. To dlatego, że tegoroczna edycja Europejskich Dni Dziedzictwa przypada na czas polskiej prezydentury w Radzie UE. Z tej okazji jesteśmy też gospodarzem Europejskiego Forum Dziedzictwa, któremu towarzyszy doroczny zjazd koordynatorów narodowych ze wszystkich 50 państw, w których organizowane są Europejskie Dni Dziedzictwa. Chcieliśmy, by tegoroczna edycja była szczególna, uznaliśmy więc, że kamienie milowe naszej historii, nauki i kultury będą najlepszą wizytówką Polski. Przygotowujemy ogólnopolską inaugurację Europejskich Dni Dziedzictwa – w tym roku odbędzie się 10 września.

Gdzie się odbędzie?

Na Ostrowie Lednickim, gdzie być może odbył się chrzest Polski. Przy organizacji otwarcia współpracujemy z Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy.

Jakie kamienie milowe można będzie więc obejrzeć podczas tegorocznej edycji?

Na plakacie znalazły się symbole, które są powszechnie rozpoznawalne: Szczerbiec, zbroja husarska, Konstytucja 3 maja, portret Marii Skłodowskiej-Curie. Ale kamieni milowych jest bez liku. Jestem przekonana, że każda, nawet najmniejsza, miejscowość znajdzie coś, co

zmieniło bieg historii w zasięgu nie tylko lokalnym.

Ten program ma wymierne efekty? Wiemy dzięki niemu więcej o własnej historii?

Trudno dokładnie zmierzyć efekty Europejskich Dni Dziedzictwa. Jednak uważam, że możemy się pokusić o ocenę efektów EDD w dwóch wymiarach. Pierwszy dotyczy pobudzania i kształtowania wśród odbiorców i uczestników obchodów pewnej wrażliwości na ochronę dziedzictwa.

Wrażliwość ta z czasem przekłada się na realne działania inicjowane przez ludzi mieszkających w otoczeniu konkretnego zabytku. Wpływ programu na mentalność ludzi już jest widoczny. Jedną z koordynatorek regionalnych powiedziała kiedyś, że jeśli uda jej się zaangażować samorząd do organizacji EDD, nie musi już potem przekonywać, że warto chronić lokalne zabytki czy uwzględnić potencjał dziedzictwa w miejscowej strategii rozwoju.

Dużo uczestników korzysta z programu?

Z roku na rok coraz więcej. Ostrożnie szacujemy, że co roku w imprezach EDD bierze udział ok. 250 tys. osób. Coraz więcej jest dzieci i młodzieży, co nas bardzo cieszy. Mamy i dla nich propozycje – na przykład konkursy organizowane wspólnie z Centrum Edukacji Obywatelskiej. Wcześniej były to konkursy plastyczne, w tym roku młodzież zorganizuje grę terenową. Zapraszam wszystkich do udziału w obchodach Europejskich Dni Dziedzictwa.

—rozmawiała ab

REKLAMA

0673945/A

EUROPEJSKIE DNI DZIEDZICTWA 2011

kamienie milowe

Europejskie Dni Dziedzictwa
Współne działanie Rady Europejskiej i Komisji Europejskiej

patronat honorowy
MINISTERSTWO KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

koordynator ogólnopolski
NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

patroni medialni

SPOTKANIA Z ZABYTKAMI

partnerzy

Dolnośląskie

Przekraczanie niemożliwego

Przekraczanie niemożliwego – to tytuł wystawy poświęconej Kościołowi Pokoju w Jaworze w 10. rocznicę wpisania go na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO i motto, które przyświecało także innym organizatorom obchodów EDD na Dolnym Śląsku.

Kościół Pokoju w Jaworze, wzniesiony w wyniku ugody religijnej po krwawej wojnie trzydziestoletniej (1618 – 1648), jest nie tylko świadkiem przełomu w dialogu wyznań, ale też przykładem śmiałości, jak na tamte czasy, rozwiązań budowlanych.

Krzyżowa, gdzie 4 czerwca 1989 roku odbyło się historyczne spotkanie premierów Helmuta Kohla i Tadeusza Mazowieckiego, zaprasza na symboliczne 100. urodziny Frei von Moltke i otwarcie Domu na Wzgórzu, miejsca spotkań antyhitlerowskiej grupy tzw. Kręgu z Krzyżowej.

Ziębice proponują wycieczkę do unikatowych kamiennych słupów granicy św. Jana. Zostały one ustawione ponad 700 lat temu na znak porozumienia, które nie tylko świadczy o dialogu, ale także o odwadze i odwadze biskupa Janem III Romkiem.

Na Dolnym Śląsku ocalało wiele pomników średniowiecz-

nego prawa – kamiennych krzyży i kapliczek nazywanych popularnie pokutnymi. Wykład na ten temat przygotowało Muzeum Etnograficzne we Wrocławiu. Charakterystycznym elementem dolnośląskiego krajobrazu są również kamienne XVIII-wieczne słupy pocztowe, zwane też milowymi lub stansowymi – fragmenty jednego z nich: pocztowego słupa milowego ze Zgorzelca, będzie można obejrzeć w Muzeum Poczty i Telekomunikacji we Wrocławiu.

Złotyja, która obchodzi jubileusz 800-lecia nadania praw

miejskich, proponuje spacer śladami miasta średniowiecznego, Świdnica zaprasza na wykład na temat kształtowania się samorządu miejskiego, a Wałbrzych, Podziemne Miasto Osówka i Kopalnia Żłota w Złotym Stoku zaplanowały wycieczki podziemnymi trasami.

Wiele imprez będzie poświęconych historycznym wynalazkom – Muzeum Papiernictwa w Dusznikach-Zdroju organizuje m.in. warsztaty czerpania papieru, a wrocławski Klub Sympatyków Kolei zaprasza do zwiedzania zajezdni i na przejażdżkę drezynami.

♦ Granica św. Jana

♦ Kościół św. Jakuba Apostoła i św. Mikołaja w Chełmnie

Kujawsko-Pomorskie

Miasta dobrze lokowane

Unikatowe zabytki Torunia i Chełmna przez cały rok przyciągają turystów. Podczas obchodów EDD organizatorzy chcą przypomnieć, że fundamentem kulturalnego i gospodarczego rozwoju obu miast było dobre prawo.

W Toruniu i Chełmnie znajdziemy perły gotyckiej architektury. Starówki obu miast zostały uznane za pomniki historii – zabytki o wyjątkowym znaczeniu dla polskiej kultury, a unikatowy także na skalę międzynarodową zespół architektoniczno-urbanistyczny śre-

dniowiecznego Torunia trafił na prestiżową Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

A wszystko, jak przekonują organizatorzy tegorocznych obchodów EDD w regionie, zaczęło się wiele setek lat temu od przywileju lokacyjnego.

„To jest powodem, że na wieki przyznaliśmy tę wolność tym miastom [...] – takimi słowami rozpoczyna się pierwszy z artykułów prawa lokacyjnego, nadanego Chełmnu i Toruniowi. Dokument ten, spisany w języku łacińskim, został wystawiony 28 grudnia 1233 roku przez Hermana von Salza, wiel-

kiego mistrza Niemieckiego Zakonu Szpitalnego św. Marii w Jerozolimie, oraz Hermana Balka, pierwszego zarządcę krzyżackiego państwa zakonnego.

Zbiór przywilejów, określany jako prawo chełmińskie, wprowadzał nowatorskie, wzorowane na rozważaniach zachodnioeuropejskich zasady ustrojowo-prawne i gospodarcze, które przyczyniły się do szybkiego rozwoju obu miejscowości.

Na prawie chełmińskim lokowano większość miast na dzisiejszych terenach Pomorza, Warmii i Mazur, ale także na Kujawach i Mazowszu. W 1408 ro-

ku według tych zasad lokację otrzymało Nowe Miasto Warszawa.

Oryginał przywileju chełmińskiego spalił się podczas pożaru Chełmna prawdopodobnie w 1244 roku. Do dziś zachowały się jednak dwa pergaminowe dokumenty tzw. odnowionego przywileju chełmińskiego z 1251 roku. Egzemplarz toruński przechowywany jest w Archiwum Państwowym w Toruniu w specjalnej dębowej kapsule – z okazji EDD będzie można obejrzeć ten niezwykle cenny i rzadko prezentowany publicznie zabytek.

Lubelskie

Od Unii do Żuka

Stolica województwa i inne miejscowości w regionie proponują fascynującą wycieczkę w przeszłość, nie tylko tę odległą.

Galeria Po Schodach MDK nr 2 w Lublinie zaprasza na wystawę i prezentację poświęconą trzem zupełnie różnym, ale symbolicznym dla historii miasta zdarzeniom: Unii Lubelskiej (1569), która dała początek Rzeczypospolitej Obojga Narodów, zbudowaniu w 1921 roku

pierwszej w Polsce fabryki samolotów i rozpoczęciu produkcji w lubelskiej Fabryce Samochodów Ciężarowych jednego z najsłynniejszych w PRL aut dostawczych – Żuka.

Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków organizuje sesję „Pełna lokacja Lublina w średniowieczu oraz jego rozwój przestrzenny w II połowie XX wieku – kamienie milowe historii Lublina i Lubelszczyzny”. Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN” zaprezentuje dzie-

dzictwo Lublina z okresu międzywojennego.

Na dwa otwarte zapraszają muzea regionu: Muzeum Lubelskie z oddziałami w Łęcznej, Lubartowie, Nałęczowie, Kraśniku oraz Muzeum Nadwiślańskie w Kazimierzu Dolnym z oddziałami w Puławach, Janowcu i Żmijowiskach. Specjalne atrakcje przygotowują Muzeum J.I. Kraszewskiego w Romanowie, skansen Zagroda Poleska w Kołaczach i Muzeum Nietypowych Rowerów w Gołębiu.

Zamość – renesansowe miasto idealne ze starówką, która w 1992 roku trafiła na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO – zainauguruje obchody EDD już 6 września spotkaniem „Kamienie milowe – nauka, historia, kultura” w budynku ratusza.

Ciekawy program przygotowały także mniejsze miejscowości. Gmina Gościeradów organizuje konferencję „Śladami historii”, powiat biały zaprasza na wycieczkę rowerową po te-

♦ Kamienice w Zamościu

renie gminy Rokietno. Uczestnicy imprezy „Od ziarenka do włókienka” w Sitniku (gm. Biała Podlaska) będą mogli wziąć udział w warsztatach obróbki

lnu i koronkarskich. Również Międzyrzec Podlaski przygotowuje cykl pokazów dawnego i współczesnego rękodzieła, wystawy i konkursy.

♦ Makieta historyczna miasta Wschowy. Obraz miasta z przełomu XVII – XVIII w.

Lubuskie

Tradycje winiarskie

Hasło tegorocznej edycji zainspirowało organizatorów EDD w województwie lubuskim do interesujących poszukiwań. Kamieniami milowymi swojej historii chcą się pochwalić nie tylko duże miejscowości. Wschowa – królewskie miasto, którego początki sięgają średniowiecza – zaprasza na wystawę „Wschowa: na pograniczu światów”. Wśród eksponatów zgromadzonych w Muzeum Ziemi Wschowskiej są XVII-, XVIII- i XIX-wieczne mapy, plany ulic,

archiwalne fotografie i pocztówki. Atrakcjami będą makieta i multimedialna prezentacja XVIII-wiecznego układu miasta. Zwiedzanie najciekawszych obiektów związanych z tradycjami winiarskimi proponuje Zielona Góra. Uczestnicy wycieczki poznają historię tutejszego winiarstwa i miejsca związane z tą tradycją (m.in. będzie pokazana dawna wytwórnia koniaków A. Buchholza oraz wytwórnia H. Raetscha).

10 i 11 września Muzeum Ziemi Lubuskiej zaprasza na wysta-

wę poświęconą historii Zielonej Góry. Bezpłatnie będzie można zwiedzić także pozostałe ekspozycje, m.in. w Sali Zegarowej, gdzie prezentowane są najróżniejsze czasomierze – w tym efektowne zegary kominkowe z kompozycjami figuralnymi, wykonane w II połowie XVIII wieku we Francji. Muzeum w Drzonowie przygotowało dla miłośników historii wojskowości wystawę poświęconą II wojnie światowej, m.in. „Wrzesień 1939 roku w oczach wroga”. Z historią zakonu cystersów na ziemiach pol-

skich będą mieli okazję zapoznać się uczestnicy spotkania i wystawy w Wojewódzkiej Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Zbigniewa Herberta w Gorzowie Wlkp. Cystersi pojawili się na ziemi lubuskiej już w XIII w. i odegrali ważną rolę w rozwoju gospodarczym tego regionu. Na terenach otrzymanych jako uposażenie mnisi wprowadzali najnowsze rozwiązania gospodarcze, budowali okazałe klasztory i sprowadzali do prac zdobniczych najwybitniejszych artystów epoki.

Skansen w Ochli zaprasza na imprezy plenerowe: „Dożynki winiarskie” i „Łupaczka z tańcem – żniwa po bukowińsku”.

Łódzkie

Smaki, obrazy, drogi

W ramach tegorocznej święta muzeum w Łowiczu zorganizuje warsztaty archeologiczno-historyczne dla dzieci i młodzieży oraz wystawę poplenerową.

MS2 w Łodzi zaprasza wszystkich chętnych do obejrzenia wystawy „Jan Fabre. Sztuka trzymała mnie z dala od więzienia”.

Radomsko, już po raz czwarty uczestnicząc w EDD, odkry-

wa kamienie milowe w historii społeczności zamieszkującej region dawniej i dziś. W programie przewidziane są spektakle teatralne, wystawy poświęcone społeczności żydowskiej, niegdyś licznie zamieszkującej Radomsko, a także przypomnienie regionalnych tradycji kulinarnych.

Tomaszów Mazowiecki przypomni postać wielkiego Polaka Józefa Wybickiego, ukazując ją w programie edukacyjno-wystawiennym „Ojczyźnie cześć! Józef Wybicki - Polak i Europej-

czyk”. W programie świątecznym znalazły się m. in.: wystawa fotograficzna, wykład, lekcje historii w scenarii stałej wystawy, koncert i Muzealne Wieczory Muzyczne.

Zapolicy zapraszają do obejrzenia inscenizacji historycznej „Walki obronne na linii Bełen - Zagórzycze” organizowanej z udziałem grup rekonstrukcji historycznych.

Muzeum w Łęczycy, w nawiązaniu do tegorocznej inauguracji EDD odbywającej się

w Ostrowie Lednickim, proponuje wycieczkę szlakiem zabytków romańskich.

Fundacja Kolei Wąskotorowej Rogów - Rawa - Biała zaprasza do izby muzealnej Magazyn No 1, znajdującej się na stacji Rogów Towarowy Wąskotorowy, gdzie będzie można wysłuchać prelekcji na temat historii Kolei Rogowskiej, która, splatając się zaskakująco często z ważnymi wydarzeniami historycznymi Polski i Europy, stanowi kamień milowy

♦ Stacja Rogów Wąskotorowy

w rozwoju regionu. Drogi żelazne, pojawiając się w XIX w. w Europie, zrewolucjonizowały ówczesny świat.

♦ Kościół św. Bartłomieja w Krakowie Mogile

Małopolskie

Nowohuckie ścieżki historii

go hutnictwa przez tradycje średniowiecznego opactwa cysterskiego, sarmackie dwory po socrealistyczny eksperyment społeczny i architekturę najnowszą, z kościołem Arka Pana w Bieńszczycach, który był kolebką i bastionem „Solidarności”.

17 września marszałek województwa małopolskiego zaprasza na uroczyste wręczenie nagrody UE Europa Nostra 2011, której laureatem został Szymon Modrzejewski, twórca Stowarzyszenia Magurycyz zaangażowane-

go w ratowanie historycznych cmentarzy w regionie Beskidu Niższego. Uroczystość odbędzie się w drewnianym XV-wiecznym kościele św. Bartłomieja w Mogile.

W sobotę (17.09) Muzeum Rozproszone Nowej Huty zaprasza na zwiedzania m.in. placu Centralnego i budynku „Z” Centrum Administracyjnego ArcelorMittal Poland SA Oddział w Krakowie. Przy alei Róż goście obejrzą samochody udostępnione przez Muzeum Inżynierii Miejskiej. Spod jego siedziby

wyruszy zabytkowy tramwaj. Powstające Muzeum PRL proponuje wystawę „PROjekt hardKOR” w robiących wielkie wrażenie schronach przeciwatomowych. Kino Sfinks w Ośrodku Kultury im. C. K. Norwida przygotowało przegląd filmów o Nowej Hucie „Wczoraj i dziś”. Miłośnicy militariów będą mogli zwiedzić Muzeum Czynu Zbrojnego na os. Górali 23. Swoje najcenniejsze zbiory pokaże Muzeum Lotnictwa Polskiego w Czyżynach. W niedzielę be-

dzie królować historia dawna. Na trasie wycieczek autokarowych z przewodnikiem: aleja Róż, kopiec Wandy, kościół św. Wincentego w Pleszowie, zespół dworski w Branicach, gotycki kościół św. Grzegorza Wielkiego w Ruszczy, zamek w Kościelnikach, pałac w Wadowie i dwór Mycielskich w Łuczanie. Krzesławice zapraszają do dworu Jana Matejki, a opactwo cystersów i kościół św. Bartłomieja w Mogile na odpust o wielowiekowej tradycji.

województwo małopolskie w tym roku zaprasza na obchody EDD do Nowej Huty, dzielnicy Krakowa, w której jak w soczewce skupione są dzieje regionu. „Zajrzy-

do Huty” - pod takim hasłem w trzeci weekend września odbywać się będzie cykl imprez organizowanych przez Muzeum Historyczne Miasta Krakowa. Zostanie pokazana historia Nowej Huty - od pradawne-

Mazowieckie

Od strategii do ekonomii

Mazowsze stawia w tegorocznej edycji EDD na imprezy plenerowe i odkrywanie miejsc o fascynującej, ale mniej znanej historii. W programie m.in. rekonstrukcje bitew oraz zwiedzanie obiektów na co dzień niedostępnych dla turystów.

Gminny Ośrodek Kultury Wodny organizuje obchody bitwy pod Wolą Wodyńską. Atrakcją będzie rekonstrukcja krwawych walk z 13 i 14 września 1939 roku. Żołnierze polscy z Pierwszej Dywizji Piechoty Legionów zostali

wtedy okrzykiem i podjęli próbę przebicia się na południe.

Nowy Dwór Mazowiecki przygotowuje imprezę „Od przeszłości do teraźniejszości”, wśród najciekawszych wydarzeń - rekonstrukcja bitwy napoleońskiej z 1813 roku.

W wielu warszawskich muzeach zaplanowano dni otwarte. W Muzeum Gazownictwa będzie można m.in. odbyć spacer z przewodnikiem po terenie zabytkowego zakładu, Muzeum Niepodległości przygotowuje prelekcje i wystawy, a w pałacu Przebendowskich/Radziwiłłów

odbędą się obchody Dnia Sybiraka. W Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej zostanie udostępniona wojskowa część Cytadeli Warszawskiej (zwiedzanie w zorganizowanych grupach, konieczna wcześniejsza rezerwacja).

Muzeum Więzienia Pawiak, Muzeum Drukarstwa, Muzeum Etnograficzne, Muzeum Ordynariatu Polowego, Muzeum Wojska Polskiego, Muzeum Pałac w Wilanowie i Muzeum m.st. Warszawy wraz z oddziałami zapraszają na wystawy, spotkania, prelekcje, wernisaże i inne atrakcje.

Ciekawostką tegorocznej edycji będzie możliwość zwiedzenia Szkoły Głównej Handlowej i zapoznania się z historią tej instytucji. To najstarsza wyższa uczelnia ekonomiczna w Polsce, założona w 1906 roku jako Prywatne Kursy Handlowe Męskie Augusta Zielińskiego. W 1953 roku została przemianowana na Szkołę Główną Handlową i uzyskała status uczelni wyższej. W czasie okupacji zredukowana do rangi szkoły zawodowej, po wojnie odzyskała prestiż, ale do swojej pierwotnej nazwy - SGH - powróciła dopiero w 1989 roku.

♦ Aula Szkoły Głównej Handlowej

♦ Pomnik Czynu Powstańczego na Górze św. Anny

Opolskie

Mnisi i ksiądz pszczelarz

VI Forum Szlaku Cysterskiego w zespole kościelno-klasztornym w Jemielnicy zainauguruje obchody EDD w woj. opolskim.

Zespół klasztorny wraz z całą wsią cysterską ubiega się o status pomnika historii. Program zawiera m.in. międzynarodową konferencję z cyklu „Forum Scientiae Cisterciense”. Po raz pierwszy w Jemielnicy odbędzie się Jarmark Pocysterski, w ramach którego zaplanowano prezentacje, występy zespołów muzyki dawnej, pokazy tańców oraz walk. W zabytkowym spi-

chlerzu zaplanowano wystawę poświęconą Johannesowi Nuciowskiemu - kompozytorowi muzyki sakralnej i opatowi cystersów z Jemielnicy. Będzie można zwiedzić kościół cmentarny pw. Wszystkich Świętych oraz kościół klasztorny, obecnie parafialny, pw. Wniebowzięcia NMP, a także zejść do podziemnych krypt.

W 2011 roku obchodzimy dwa jubileusze: 90. rocznicę III powstania śląskiego i 200. rocznicę urodzin ks. dr. Jana Dzierżona. Historyczne znaczenie III powstania śląskiego przybliży sesja w Muzeum Czynu Powstańczego

na Górze św. Anny (16 września). Miejska Biblioteka Publiczna w Kędzierzynie-Koźlu wspólnie z Kozielskim Stowarzyszeniem Miłośników Historii i Archeologii EXPLORATOR organizuje rajd rowerowy „Szlakiem III Powstania Śląskiego” (11 września).

Ksiądz dr. Jan Dzierżon (1811 - 1906), pszczelarz i uczonek, odkrywca zjawiska partenogenezy, urodził się i zmarł w Łowkowicach niedaleko Kluczborka. Noszące jego imię kluczborskie muzeum zaprasza na wystawę „Jan Dzierżon - twórca nowoczesnego pszczelarstwa”, ekspozycję stałą „Pszczelarstwo dawne i nowe”

oraz wystawy plenerowe. Podczas EDD będzie można zwiedzić obiekt wyróżniony w konkursie ministra kultury i dziedzictwa narodowego „Zabytek zadbane” - kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Zagwizdzu.

Muzeum w Głubczycach zaprasza do zwiedzania ratusza, na którego parterze zachował się relikwiarz brukowanej, przykrytej dachem uliczki z rynsztokiem, a Muzeum Ziemi Prudnickiej - na wieżę Woka, pozostałość po XIII-wiecznym zamku, niedawno udostępnioną do zwiedzania po gruntownych pracach konserwatorskich.

Podkarpackie

Zar z lampy naftowej

Postaciom wybitnych naukowców, takich jak Ignacy Łukasiewicz – wynalazca lampy naftowej, poświęcone będą wystawy i multimedialne prezentacje w podkarpackich muzeach.

Osoba Ignacego Łukasiewicza (1822 – 1882) nierozdzielnie związana jest z Podkarpaciami. Urodził się w Zadusznikach koło Mielca, kształcił w rzeszowskim gimnazjum oraz w uniwersytetach w Krakowie i Wiedniu. Wynalazł naftę, dzięki czemu w 1853 roku zapłonęła

pierwsza na świecie lampa naftowa, a potem założył pierwszą spółkę naftową eksploatującą ropę w Bóbrce k. Krośna. Bóbrka stała się kolebką przemysłu naftowego, a obecnie znajduje się tam Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. Ignacego Łukasiewicza.

10 września odbędzie się tu inauguracja wojewódzkich obchodów EDD na Podkarpaciu. Premierowo zaprezentowany zostanie spektakl Teatru im. Wandy Siemaszkowej w Rzeszowie „Zar”. Inscenizację, która przypomni sylwetkę Ignacego

Łukasiewicza, uatrakcyjnią przygotowane przez specjalistów z Politechniki Rzeszowskiej efektowne eksperymenty chemiczne.

Do historii przemysłu naftowego nawiązuje również Muzeum Podkarpackie w Krośnie, które organizuje sesję „Odkrycie nafty kamieniem milowym w rozwoju cywilizacji” i ekspozycję „Historia oświetlenia”.

Z Podkarpaciami, a konkretnie z Przemyślem, związana jest też inna wybitna postać świata nauki – profesor Rudolf Weigl (1883 – 1957), wynalazca szcze-

ponki przeciwko tyfusowi plamistemu. Postaci naukowca poświęcone będą wystawy w Muzeum Narodowym Ziemi Przemyskiej i Muzeum Historii Miasta Przemyśla.

Ośrodek Kultury i Formacji Chrześcijańskiej w Jarosławiu przygotowuje obchody 400. rocznicy założenia opactwa benedyktynek. Zaplanowano m.in. koncert organowy Marka Stefańskiego, turniej rycerski, konkursy, otwarcie wystawy „Kamienie milowe polskich i europejskich dziejów na wzgórzu św. Mikołaja w Jarosławiu”.

▲ Jarosław. Opactwo Benedyktynek

Wiele atrakcji przygotowało Muzeum Etnograficzne w Rzeszowie. W programie m.in. wystawa „Ludzie gościńca”, film dokumentujący tradycję flisackie Ulanowa i multimedialna prezenta-

cja dawnego Rzeszowa przygotowana na podstawie planu z 1762 roku. Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku zaprasza na zwiedzanie zabytkowych świątyń i warsztaty pisania ikon.

▲ Pałac Branickich. Elewacja ogrodowa

Podlaskie

Wersal pachnący ziołami

Tegoroczne obchody EDD na Podlasiu to okazja do przypomnienia związanych z tym regionem wybitnych postaci, takich jak Jan Klemens Branicki, Ludwik Mikołaj Pac czy Józef Blicharski, a także prezentacji ich dorobku. Wiele wydarzeń kulturalnych przygotowuje Białystok. W Galerii im. Sienkiewicza odbędzie się m.in. promocja książki A. Oleńskiej „Jan Klemens Branicki – sarmata nowoczesny. Kreowa-

nie wizerunku poprzez sztukę” oraz sesja popularnonaukowa, na której zaprezentowane będą etapy rewaloryzacji pałacu i ogrodów Wersalu Północy.

W ogrodach Branickich zaplanowano koncert muzyki barokowej. Archiwum Państwowe w Białymstoku zaprasza na wystawę „Białystok oczami kartografa”. Białostocki Oddział TonZ przypomni ekspozycję „Białystok – Manchester Północy”, nawiązując do jednego z ważniejszych okresów w dziejach miasta. Plenerowa wy-

stawa na białostockich plantach, przygotowywana przez Muzeum Podlaskie, przybliży życie i twórczość artystyczną Józefa Blicharskiego. Białostocki Ośrodek Kultury organizuje imprezę „Inny wymiar – sąsiedzi”, która jest częścią festiwalu kultur Podlasia. Jego celem jest prezentacja kultur narodów związanych z miastem i regionem. Starostwo Powiatowe w Suwałkach zaprasza po raz kolejny do Dowspudy na cykl spotkań „Z wizytą u Paca”. Jego zwieńczeniem będzie wizyta w

wybranych obiektach fundacji Paca na Litwie „Tropem dziedzictwa rodu Paców”. Spotkanie w plenerze pod hasłem „Podlasie ziołami pachnące” proponuje Białostockie Muzeum Wsi. Oprócz zwiedzania skansenu zaplanowano festyn kulinarny, wystawę ziół, a także sprzedaż miodów i wyrobów lokalnych producentów. Również gmina Czyże zaprasza na imprezę plenerową – kolejną edycję festynu archeologicznego. GOG w Czyżewie zaprasza na plener „Malujemy zabytki Czyżewa”.

Pomorskie

Śladami łowców fok

Odkryta ponad 100 lat temu na Cyplu Rzucewskim osada z epoki kamienia nadal jest obiektem prac badawczych prowadzonych przez archeologów. W 2008 roku został tu utworzony park kulturowy, który ma się szansę stać atrakcją turystyczną regionu.

Osada łowców fok w Rzucewie nad Zatoką Pucką to zabytek, który pozwala lepiej poznać historię osadnictwa na Pomorzu. Na obszarze tzw. Cy-

pla Rzucewskiego już w V tys. p.n.e. rybacy i myśliwi zakładali swoje domostwa. Największy rozwój kulturowy i osadniczy nastąpił w III tys. p.n.e. W tym okresie na stoku Kępy Puckiej powstała duża osada. Domy słupowe budowane były na tzw. terasach. Odsłonięciem przystani i pracowni kamieniarskiej należy do najważniejszych odkryć archeologicznych w Rzucewie. Znalezione w osadzie naczynia gliniane, wyroby z kamienia i krzemienia świadczą o ożywionych kon-

taktach handlowych miejscowych społeczności.

Osada rzucewska została odkryta przez archeologów w 1894 roku. Pierwsze duże prace wykopaliskowe przeprowadzili w latach 1927 – 1929 profesor Józef Kostrzewski i profesor Konrad Jażdżewski, a już w 1930 roku do literatury archeologicznej został wprowadzony termin „kultura rzucewska”, co świadczy o dużej randze tego odkrycia.

W 1984 roku wznowiono badania archeologiczne na Cyplu

Rzucewskim pod kierownictwem Danuty Król z Muzeum Archeologicznego w Gdańsku. Kontynuowane są do dziś. Badacze potwierdzili, że zasiedlenie terenu zaczęło się w połowie V tys. p.n.e. Odkryto też ślady osady z wczesnego średniowiecza. Obecnie na terenie cypla znajdują się dawne budynki mieszkalne i gospodarcze pochodzące z przełomu XIX i XX wieku.

W 2008 roku Rada Gminy Puck powołała do życia „Park kulturowy – Osada Łowców Fok

▲ Rzucewo

w Rzucewie”. W przyszłości ma tu powstać m.in. ekspozycja zrekonstruowanych obiektów archeologicznych.

W programie obchodów EDD 2011 w Rzucewie zaplano-

wano wiele wystaw: m.in. „Rzucewo – archeologia, kultura, ludzie”, „Droga do wolności – Generał Haller nad Bałtykiem” oraz „Rybołówstwo nad Zatoką Pucką”.

▲ ZKWK „Guido” w Zabrze

Śląskie

Czarne złoto i dynamit

Śląsk to największe zagłębie zabytków techniki i ojczyzna odkrywców, których wynalazki stały się kamieniami milowymi postępu.

W Gliwicach urodził się dr Oscar Troplowitz (1863 – 1918), który stworzył pastę do zębów i popularny krem Nivea, z Katowic pochodzi Maria Goepert-Mayer (1906 – 1972) – druga kobieta na świecie, po Marii Skłodowskiej-Curie, wyróżniona Nagrodą Nobla z fizyki za odkrycia dotyczące struktury powłok nuklearnych. Jednak dla gospodar-

ki tego regionu najważniejsze było odnalezienie pokładów węgla kamiennego.

10 września w zabytkowej kopalni Guido w Zabrze odbędzie się wojewódzka inauguracja EDD. To okazja do przypomnienia historii tego miejsca: 24 listopada 1790 roku inżynier górniczy Salomon Isaac natrafił na terenie Zabrze na duże pokłady węgla kokującego. Goście będą mogli zwiedzić m.in. zabrzańską elektrociepłownię wybudowaną przez berlińską spółkę AEG i poznać dzieje rodziny Donnersmarcków – jednego z najbogatszych i najbar-

dziej wpływowych rodów na Śląsku. Muzeum w Gliwicach proponuje wycieczkę w czasie śladami średniowiecznego miasta. 10 września na rynku przemarsz barwnego orszaku dworzan i rycerzy z heroldem, bębniarzem i dudziarzem rozpocznie się Jarmark Księcia Siemowita.

Cieszyn zaprasza na uroczystości z okazji 93. rocznicy utworzenia Rady Narodowej Księstwa Cieszyńskiego. W programie m.in. prelekcja i koncert Reprezentacyjnego Zespołu Artystycznego Wojska Polskiego. Jak co roku miasto zaprasza też do

odkrywania skarbów z Cieszyńskiej Tróły. O tym, jak w połowie XIX w. powstawała Kolej Warszawsko-Wiedeńska, dowiedzą się uczestnicy wycieczki rowerowej po Myszkowie (11 września).

17 i 18 września będzie można poznać dzieje wytwórni dynamitu w Krupskim Młynie i obejrzeć wystawę „Od osady młynarzy do osady robotniczej wytwórni dynamitu”. Warto też odwiedzić opactwo cystersów w Rudach i malownicze zamki jurajskie w Ogrodzieńcu oraz Olsztynie, na miłośników militariów czekają atrakcje w Węgierskiej Górze i Rudzie Śląskiej.

Świętokrzyskie

Bogactwo minerałów

Sandomierz organizuje festiwal krzemienia pasiastego. Ten wyjątkowy minerał, występujący tylko w Świętokrzyskiem – jest przecież skarbem regionu.

Od epoki kamienia aż po średniowiecze ziemia sandomierska była jednym z największych na ziemiach polskich ośrodków wydobycia i obróbki podstawowych dla gospodarki surowców.

Najpierw był to krzemień, później rudy żelaza, cenne

kruszcze i doskonałe gliny garncarskie. Stały się one znakami cywilizacyjnego rozwoju, a jednocześnie wizytówką regionu. Wyroby z krzemienia pasiastego czy czekoladowego, żelazna broń, białe garnki iłżeckie i łagowskie były znane w wielu rejonach Polski, a także środkowej Europy.

Sandomierz zaprasza więc na Festiwal Krzemienia Pasiastego, współorganizowany przez Muzeum Okręgowe.

W programie imprezy: pokazy obróbki krzemienia, wyko-

nywania biżuterii prądziejowej. Z okazji Europejskich Dni Dziedzictwa w siedzibie Muzeum Okręgowego na zamku królewskim, który należy do najciekawszych zabytków miasta i jest malowniczo położony na skarpie wiślanej, zaplanowano wiele atrakcji: m.in. wystawę fotografii „Miejsca wskrzeszone – dwór w Śmiłowie” i pokazy archeologiczne na dziedzińcu zamkowym, przygotowane przez archeologów z Rezerwatu w Krzemionkach oraz osady Rydno.

Sale ekspozycyjne na parterze zapraszają na pokazy multimedialne oraz prelekcje o znaczeniu pieniądza w rozwoju społeczno-gospodarczym miasta.

Na obchody EDD zapraszają też Chęciny – dawne miasto królewskie, znane z malowniczych ruin zamku. Swoją ciekawą historię zaprezentują Lisów, Maleszowa i Piotrkowice – trzy miejscowości należące do tzw. klucza maleszowskiego, rodowego majątku Krasieńskich.

♦ Zamek Sandomierski

♦ Kościół w Szestnie

Warmińsko-Mazurskie

Kamienne baby

oraz istotnych dla niego zdarzeniach, ale także na tych dosłownie kamiennych pamiątkach: głazach, tzw. babach kamiennych, drogowych kamieniach milowych i murach kościelnych.

W Olsztynie na inauguracji wojewódzkich EDD prof. Krzysztof Mikulski z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu wygłosi prelekcję „Prawo chełmińskie jako podstawa tworzenia sieci miejskiej w krajach nadbałtyckich”.

Na konferencji w Lidzbarku Warmińskim naukowcy z trzech ośrodków przedstawią ważne momenty w historii tego miasta. Morąg zaprezentuje sylwetkę urodzonego tutaj filozofa J.G. Herdera. W Elblągu spotkania muzealne będą poświęcone dziejom mieszczaństwa.

W Suchaczku nad Zalewem Wiślanym odbędzie się inscenizacja bitwy na Zalewie z 1463 roku pomiędzy flotami Związku Pruskiego i państwa zakonnego. W Kamionku Wielkim

wszyscy chętni będą mogli się zapoznać z historią koła garncarskiego.

Niewielkie Targowo przygotowuje akcje artystyczne, spektakle i warsztaty związane z lokalnymi tradycjami. Na zwiedzanie zaprasza Muzeum Budownictwa Ludowego – Park Etnograficzny w Olsztynku oraz Muzeum Warmii i Mazur.

Kętrzyn pochwali się wcześnie średniowieczną tzw. babą kamienną, jedynym obiektem tego rodzaju o znanym kon-

tekście archeologicznym. Przy nietypowych głazach odbędą się także specjalne warsztaty dla młodzieży, uczące czytać historię w krajobrazie: w Wysokiej Wsi przy tzw. Kamieniu Ofiarnym, w Szelągu przy głazie pamiątkowym stulecia klęski Napoleona pod Lipskiem.

Wśród zabytków wartych zwiedzenia są także kościoły w Dźwierzutach, Targowie, Szestnie czy Próchniku (dzielnica Elbląga) i grobowiec-piramida w Rapie.

Wielkopolskie

Kolebka państwowości

W tym roku gospodarzem ogólnopolskiej inauguracji obchodów EDD będzie Wielkopolska – region, w którym uformowało się nasze państwo.

Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy i Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie zapraszają 10 września na widowiska plenerowe: „Wizytę Ottona na Ostrowie” – spektakl Teatru im. Aleksandra Fredry, nawiązujący do historycz-

nych wydarzeń z 1000 roku i przyjazdu cesarza Ottona z pielgrzymką do grobu świętego Wojciecha, oraz przedstawienie „Rapsod o św. Wojciechu” w gnieźnieńskiej katedrze. 18 września Muzeum Młynarstwa w Jaraczu organizuje festyn edukacyjno-rekreacyjny, 24 września gości zaprasza jedyne w Polsce prywatne Muzeum Stolarstwa w Krobi. Bogaty program przygotował Kalisz: 10 września w kościele garnizonowym odbędzie się spo-

tkanie „Ojcowie jezuici i ich rola w tworzeniu historii miasta Kalisza”, zaprezentowane będą też starodruki z kaliskiej drukarni ojców jezuitów.

20 września w Domu Pamięci odbędzie się sesja popularnonaukowa „Kaliskie kamienie milowe – wybrane problemy”. Kaliski Gród Piastów na Zawodziu proponuje imprezę plenerową „Hoplicy na Zawodziu – 2500. rocznica bitwy pod Maratonem” (16 – 18.09). 23 września odbędzie się rajd gwiazdzysty „Śladami

przodków”, a 24 września – spacer szlakiem kaliskich mniejszości narodowych i religijnych.

Centrum Turystyki Kulturowej TRAKT w Poznaniu organizuje „Królewskie zmagania na Ostrowie Tumskim” (10 i 17 września), zaś Koło Przewodników PTTK im. Mottego „Przechadzki po Poznaniu” (4, 11, 18 i 25 września). Narodowy Instytut Dziedzictwa Oddział Terenowy w Poznaniu zaprasza 17 września na wycieczkę autokarową szlakiem kamieni miło-

♦ Gniezno. Muzeum Początków Państwa Polskiego

wych. W programie zwiedzania m.in. kościół romański pod wezwaniem Narodzenia Najświę-

szej Maryi Panny w Kotłowie, zabytki Ostrowa Wielkopolskiego i Gostynia.

♦ Kamień Pomorski, widok na prezbiterium katedry

Zachodniopomorskie

Pomniki i architektura

Wojewódzka inauguracja EDD odbędzie się 10 września w Kamieniu Pomorskim – mieście ważnym dla historii całego Pomorza Zachodniego. Od 1175 roku posiadało ono rangę stolicy biskupiej. Tu powstała monumentalna romańsko-gotycka katedra – najstarsza zachowana do dziś budowla sakralna regionu. W okresie gotyku dobudowano do korpusu kościoła wirydarz – najdalej na wschód wysunięte tego typu założenie w Europie. Pod koniec XVII w. powstał najwspaniał-

szy element barokowego wyposażenia katedry, jakim są organy o prospekcie bogato zdobionym snyderką i polichromią. Od czasów średniowiecznych rozwijało się wokół kościoła osiedle katedralne, które zostało jako pierwszy obiekt na Pomorzu Zachodnim wpisane na listę pomników historii prezydenta RP.

Wspaniałymi zabytkami architektury może się też poszczycić Stargard. Do dziś nad miastem góruje potężna bryła gotyckiego kościoła Wniebowzięcia NMP. Jego budowniczości zrealizowali w XIV wieku ambitny program fary-

hanzeatyckiej polegający na odnowieniu w ceglany materiał klasycznego wzorca francuskiej katedry. Do naszych czasów przetrwał opasujący stare miasto w Stargardzie wieniec gotyckich murów obronnych z licznymi basztami i trzema bramami. Unikatem jest XV-wieczna Brama Młyńska przerzucona nad odnogą rzeczną dla obrony portu. Oba te zespoły – kościół NMP i mury miejskie – uznane zostały za pomnik historii. Z okazji EDD Urząd Miejski w Stargardzie i stargardzkie muzeum organizują w parku Chrobrego wystawę plenerową „Kamienie miło-

we historii Stargardu” oraz grę miejską, a starostwo powiatowe zaprasza na objazd szlakiem zabytków. Spacer i zwiedzanie zabytków dzielnicy Dąbie i osiedla Arkońskie w Szczecinie organizuje oddział terenowy Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

Atrakcje przygotowały też mniejsze miejscowości. W Dębnie odbędą się spotkania poświęcone Alexandrowi von Humboldtowi i Janowi Baczewskiemu, w gminie Boleszkowice – warsztaty kultury średniowiecznej i spotkania na szlaku templariuszy.

♦ Korona, berto i jabłko Kazimierza Wielkiego. Kraków 1370. Kopie insygniów grobowych

D. PIETRASZEWSKI

KALENDARIUM OBCHODÓW EUROPEJSKICH DNI DZIEDZICTWA

DOLNOŚLĄSKIE

Bierutów 17, 18. 09
Bolesławiec 16. 09
Bolków 17, 18. 09
Brunów 10, 11, 17, 18. 09
Bukowiec 10, 11. 09
Bystrzyca Kłodzka 14, 18. 09
Chelmsko Śląskie 11 - 18. 09
Dobroszyce 10, 11, 17, 18. 09
Drogosław 12. 09
Duszynki-Zdrój 11. 09
Dzierżoniów 17, 18. 09
Głogów 10, 11. 09
Jawor 10, 17. 09
Jaworzyna Śląska 17. 09
Jelenia Góra-Jagniątków 13. 09
Jelenia Góra 10, 11, 17, 18. 09
Jelenia Góra 17. 09
Karpacz 18. 09, Karpniki 18. 09
Kłodzko 16, 17. 09
Krzyżowa 17, 18. 09
Kudowa-Zdrój 14, 15. 09
Legnickie Pole 11. 09
Ludwikowice Kłodzkie 15. 09
Łomnica 10, 11, 17, 18. 09
Mysłakowice 17. 09
Niemcza 17. 09
Oborniki Śląskie 15, 16. 09
Polanica-Zdrój 10. 09
Siedlęcin 11. 09
Sierpnica 10, 11, 17, 18. 09
Staniszów 11, 17. 09
Stara Morawa 10. 09
Syców 9, 10, 11, 18. 09
Świdnica 10. 09
Świerżawa 17, 18. 09
Wałbrzych 16. 09
Wisznia Mała 11. 09
Wleń 10, 11. 09
Wojanów 10, 11, 17, 18. 09
Wrocław 9, 10, 11, 15, 16, 17, 18. 09
Ziębice 17. 09
Złotoryja 10. 09
Złoty Stok 10, 17. 09

KUJAWSKO-POMORSKIE

Toruń 10. 09, 17. 09
Wietrzychowice 4. 09

LUBELSKIE

Gołęb 11. 09, 17 - 18. 09
Gościeradów 18. 09
Janowiec 17 - 18. 09
Kazimierz Dolny 17 - 18. 09
Końskie 17. 09
Krasienin 16. 09
Kraśnik 10. 09
Kryłów 18. 09

Lubartów 10. 09
Lublin 10 - 30. 09
Łęczna 10. 09
Międzyrzec Podlaski 17. 09
Nałęczów 10. 09
Puławy 10. 09, 12 - 18. 09
Radzyń Podlaski 10 - 11. 09, 17 - 18. 09
Rokitno (trasa wycieczki: Błonie - Zaczopki - Neple - Łęgi) 10 - 11. 09
Romanów 10, 17. 09
Ryki 12 - 18. 09
Sitnik 11. 09
Terespol 18. 09
Wryki 18. 09
Zamość 6, 17. 09, 16. 09 - 16. 10
Zmijowska 17 - 18. 09

LUBUSKIE

Bytom Odrzański 11. 09
Czerwieńsk 8. 09, 15. 09
Drzonów 10 - 11, 17 - 18. 09
Gorzów Wlkp. 17. 09, 20. 09
Jasień 9. 09
Krzepielów 17. 09
Nowa Sól 09
Ochla 2. 09, 25. 09, 9. 10
Sulechów 17. 09
Szyba 10. 09
Świdnica 9. 09
Wschowa 15 - 30. 09
Zielona Góra 5. 09, 13. 09, 10 - 11, 17 - 18. 09
Zbąszynek 1 - 30. 09
Zagań 16 - 18. 09

ŁÓDZKIE

Łęczycza 17. 09
Łowicz 10. 09
Łódź ms2 17. 06 - 2. 09
Radomsko 3, 11, 16, 17, 18. 09, 23 - 24. 09, 25. 09
Rogów 11. 09
Tomaszów Mazowiecki 9 - 13. 09
Zapolice 3. 09

MAŁOPOLSKIE

Kraków 17, 18. 09

MAZOWIECKIE

Brwinów 10 - 11. 09
Czersk 18. 09
Nowy Dwór Mazowiecki 10 - 11. 09
Piaseczno 11. 09
Płock 10 - 18. 09
Podkowa Leśna 17 - 18. 09
Płońsk 3 - 4. 09
Siedlce 18. 09.

Sokolów Podlaski 8 - 11. 09
Warszawa 10, 17, 18, 25. 09
Węgrów 9 - 10. 09
Wodynie 11. 09
Wołomin 17. 09

OPOLSKIE

Głubczyce 11. 09
Góra św. Anny 16. 09
Jemielnica 2 - 4. 09
Karlówice 09
Kędzierzyn-Koźle 09
Kluczbork 17. 09, 17 - 18. 09
Nysa 10 - 11, 17 - 18. 09
Nysa 9. 09 - 5. 10, 9, 19, 27. 09, 10 - 11, 17 - 18. 09
Opole 10, 17. 09
Ozimek 09
Paczków 17 - 18. 09
Praszka 17. 09
Prudnik 24. 09
Skorogoszcz 11. 09
Zagwizdzie 18. 09

PODKARPACKIE

Bóbrka 10. 09
Przemysł 10. 09, 17 - 18. 09
Leżajsk 10 - 11. 09
Sanok 10 - 11. 09
Jarosław 11. 09, 17 - 18. 09
Rzeszów 11. 09, 17. 09
Łańcut 10 - 11. 09, 17 - 18. 09
Krosno 17. 09

PODLASKIE

Białystok 1, 11, 17, 25, 29, 30. 09, 25. 09 - 1. 10
Czyżew 10, 18. 09
Dowspuda 4, 5. 09
Zbucz 18. 09

POMORSKIE

Chojnice 10. 09
Gdańsk 10. 09, 13. 09, 17. 09, 18. 09
Kluki 18. 09
Lębork 10 - 11. 09
Łeba 10, 19. 09
Pelplin 17 - 18. 09
Pszczółki 18. 09
Rzucewo 10 - 11. 09
Słupsk 6 - 18. 09, 10. 09, 10 - 16. 09, 17 - 18. 09
Sopot 10. 09, 13. 09
Swołowo 3. 09
Wejherowo 17 - 18. 09

ŚLĄSKIE

Będzin 17. 09

Bieńkowiec 10, 11, 17, 18. 09
Cieszyn 10, 14, 15, 16, 17, 18. 09
Czeladź 10, 11, 18, 29. 09
Częstochowa 10. 09
Czerwionka-Leszczyny 10, 11, 17, 18. 09
Gliwice 9, 10, 11. 09
Giełbo 10. 09
Katowice 10, 17, 27. 09
Krupski Młyn 17, 18. 09
Mysłowice 17, 18. 09
Myszków 11. 09
Olsztyn 10. 09
Podzamcze 10. 09
Racibórz 10. 09
Rudy 17. 09
Ruda Śląska 10, 17. 09
Rybnik 10. 09
Tarnowskie Góry 10. 09
Wisła 18. 09
Węgierska Górka 10. 09
Zabrze 10, 11, 16, 17. 09
Zawiercie -10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18. 09
Złoty Potok 11, 12, 18, 19. 09
Żywiec 17. 09

ŚWIĘTOKRZYSKIE

Busko-Zdrój 8. 09 - 10. 10
Chatupki/ Morawica 10. 09 - 11. 09, 17. 09 - 18. 09
Chęciny 9, 10, 15, 17, 25. 09
Ćmielów 10. 09 - 11. 09, 17. 09 - 18. 09
Daleszyce 30. 10
Gruszczyn 24. 09
Jędrzejów 10. 09
Kazimierza Wielka 8. 09 - 30. 09
Kielce 8. 09, 10. 09 - 19. 09
Leszczyny 11. 09
Lisów-Maleszowa 2. 10
Maleniec 10. 09 - 11. 09
Miedzianka 3. 09
Nagłowice 24. 09
Nowa Słupia 17. 09 - 18. 09
Nowy Korczyn 25. 09
Oblegorek 25. 09
Oleszno 2. 10
Opatów 10. 09 - 30. 09
Ostrowiec Świętokrzyski 16. 09
Siedlce 11. 09
Sandomierz 10. 09 - 11. 09, 17. 09
Skarżysko-Kamienna 8. 09 - 30. 09
Sobków 7. 10
Starachowice 9. 09, 17. 09 - 10. 10
Starochełmy 11. 09
Staszów 8. 09, 10. 09 - 11. 09, 15. 09
Wiślica 17. 09 - 18. 09
Włoszczowa 14. 09 - 15. 09

WARMIŃSKO-MAZURSKIE

Banie Mazurskie-Rapa 17. 09

Dźwierzuty - 17. 09
Elbląg 9, 10, 16, 17. 09
Kamionek Wielki k. Węgorzewa 18. 09
Kętrzyn 30. 09
Lidzbark Warmiński 16. 09
Morąg 10, 11. 09
Olsztyn 9, 11, 16, 17, 18, 23. 09
Olsztynek 13. 09
Ostróda 18. 09
Próchnik (Elbląg) - Suchacz 10. 09
Suchacz, gm. Tolkmicko 10. 09
Szelaż, gm. Łukta 17. 09
Szestno, 11, 18. 09
Targowo, gm. Dźwierzuty 17. 09
Wysoka Wieś, gm. Ostróda 24. 09

WIELKOPOLSKIE

Lednica 10. 09
Gniezno 10. 09
Jaracz 18. 09
Krobia 24. 09
Kalisz 10, 15, 20, 23, 24. 09
Kalisz-Zawadzkie 16 - 18. 09, 24. 09
Poznań 10, 17. 09
Poznań 4, 11, 18, 25. 09
Września 18, 23. 09
Poznań - Kotłów - Ostrów Wlkp. - Szelejewo - Głogówko - Gostyń 17. 09

ZACHODNIOPOMORSKIE

Barlinek 10. 09
Cedynia 17. 09
Chojna 9. 09, 9 - 30. 09
Chwarszczany 10. 09
Darłowo 17. 09
Dębno 24. 09, 30. 09
Domasławice 30. 09
Golczewo 17. 09
Goleniów 30. 09
Kamień Pomorski 10. 09, 25. 09
Karlino 14. 09
Kołobrzeg 10 - 11. 09
Koszalin 22 - 25. 09
Łobez 10, 11. 09
Moryń 1 - 30. 09
Myslibórz 10. 09, 17. 09
Nowogrodek Pomorski 12 - 24. 09
Poradz 11. 09
Postomino 1 - 30. 09, 11. 09, 25. 09
Rogowo 10 - 11. 09
Siemczyno 10. 09
Sławno 1 - 30. 09, 4. 09, 11. 09
Stargard 10. 09
Powiat stargardzki 10. 09, 17. 09
Szczecinek 1 - 30. 09, 7, 11, 13, 17, 18, 24, 29. 09
Szczecinek 1 - 30. 09, 8-9, 22-23, 30. 09
Trzebiatów 8. 09, 24. 09
Wysiedle 10, 11. 09

REKLAMA

EUROPEJSKIE DNI DZIEDZICTWA 2011

kamienie milowe

www.edd2011.pl

Edukacja i kultura
Program Kultura

Europejskie Dni
Dziedzictwa

Europejskie Dni
Dziedzictwa

Europejskie Dni Dziedzictwa
Wspólne działanie Rady Europy i Komisji Europejskiej

patronat honorowy

MINISTER
KULTURY
I DZIEDZICTWA
NARODOWEGO

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

koordynator ogólnopolski

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

patroni medialni

SPOTKANIA
Z ZABYTKAMI

partnerzy

